

POPIS VÝSLEDKŮ A METODY

MAPA TISKAŘSKÉ PRODUKCE ČECH A MORAVY DO ROKU 1800

<https://mapa.knihoveda.cz>

VÝSTUP PROJEKTU PROGRAMU NAKI

Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800

(DG16P02H015)

<http://www.knihoveda.cz>

Popis výsledků a metody

MAPA TISKAŘSKÉ PRODUKCE ČECH A MORAVY DO ROKU 1800

Specializovaná mapa s odborným obsahem (N_{map})

Dostupná na adrese: <https://mapa.knihoveda.cz>

Výsledek projektu programu NAKI [Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800](https://mapa.knihoveda.cz) podpořeného v rámci programu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022, identifikační kód projektu DG16P02H015.

Praha 2019

Knihovna AV ČR, v. v. i.

PhDr. Lenka Veselá, Ph.D.

vesela@knav.cz

Popis výsledků a metody

Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy byla vytvořena v rámci projektu *Knihověda.cz*, jehož cílem je uživatelsky vstřícnou formou zpřístupnit základní zdroje ke studiu české knižní kultury staršího období (do roku 1800) a také vytvářet nové výzkumné nástroje.¹ K nim patří i mapová aplikace, která vizualizuje geografické rozložení tiskařských center od zavedení knihtisku v českých zemích až do roku 1800, tradičně považovaného za kulturní a technologický mezník v dějinách typografie.²

Mapová aplikace byla navržena tak, aby splňovala jak funkci popularizační, tedy seznamovala širší veřejnost s vývojem českého knihtisku přitažlivou formou, tak i funkci vědecko-výzkumnou, což se ve srovnání s podobnými projekty v evropském prostoru jeví jako ojedinělé řešení. Díky integrovaným rešeršním nástrojům lze totiž získat poměrně přesné a zároveň komprimované údaje o struktuře a obsahové skladbě tiskařské produkce v českých zemích a to jak v celém, tak i konkrétně vymezeném časovém období.

Mapa vychází z dat obou částí české národní retrospektivní bibliografie, tj. *Knihopisu českých a slovenských tisků* a *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků do roku 1800*.³ Obě databáze byly v rámci projektu *Knihověda.cz* obsahově zkompletovány a virtuálně propojeny ve společném vyhledávacím rozhraní.⁴ Vzhledem k tomu, že v současné době tyto bibliografické databáze evidují více než 30 tisíc knih vydaných ve 44 českých a moravských městech, byla mapa koncipována především jako nástroj digital humanities testující práci s tzv. big daty, který mimo jiné umožňuje analyzovat a vizualizovat tiskařskou produkci z různých hledisek.

Mapová aplikace se skládá ze tří modulárních částí: vlastní mapy, časové osy a rešeršního panelu. Tyto části jsou vzájemně interaktivní - výsledky rešerše zadané v jedné části se automaticky projeví i ve zbývajících částech aplikace. Mapa je také interaktivně provázána s dalšími výstupy projektu *Knihověda.cz*: z mapy je možné vstoupit do hesel o dějinách knihtisku v jednotlivých lokalitách v elektronické *Encyklopedii knihy v českém středověku a raném novověku*⁵ nebo zobrazit výsledky rešerše v integrovaných bibliografických databázích.

Kromě kartografického zobrazení a plně interaktivní časové osy, které zohledňují geografické a chronologické aspekty vývoje českého knihtisku, lze v Mapě díky rešeršnímu panelu tiskařskou produkci vizualizovat i podle dalších parametrů: tiskařů, jazyka, obsahu či žánru. Do mapy byly navíc integrovány i pokročilé rešeršní nástroje v podobě tzv. rešeršních sad, které umožňují komparovat všechny výše zmíněné

¹ Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800 (program NAKI, číslo DG16P02H015), informace o projektu dostupné na <http://www.knihoveda.cz>

² Webová aplikace je dostupná na adrese: <https://mapa.knihoveda.cz>

³ *KPS – Databáze Knihopis*. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=KPS (cit. 9. 8. 2019), *Bibliografie cizojazyčných bohemik do roku 1800*. Dostupné z: <http://clavius.lib.cas.cz/katalog/> (cit. 9. 8. 2019).

⁴ dostupné na adrese: <https://knihoveda.lib.cas.cz>

⁵ *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*, Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/> (cit. 9. 8. 2019)

parametry a získat tak informace o jevech či vývojových trendech, které lze jiným způsobem jen obtížně zaznamenat či identifikovat. Lze například srovnávat tiskařskou produkci jednotlivých měst či konkrétních tiskařů, sledovat změny jazykové skladby tiskařské produkce v různých lokalitách či vývoj některého fenoménu (například publicistiky) v čase, zobrazit proměny tiskařské produkce po roce 1618 či jazykové skladby vydávaných děl v době absolutismu a centralizace moci v 17. století. Uživatel může odpovědi na položené otázky jednak získat, jednak může vizualizace shromážděných dat nové výzkumné okruhy i generovat.

Po technické stránce byla mapová aplikace koncipována jako software sestavený výhradně z komponent, jejichž zdrojový kód je dostupný pod svobodnými licencemi.⁶ Potřebná data z integrovaných bibliografických databází získává prostřednictvím platformy pro vyhledávání textu *Apache Solr*, přičemž mapový podklad pro zobrazení uvedených dat je vytvořen z volně dostupných dat projektu *OpenStreetMap*.⁷

Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy sice vyžaduje určité nároky na uživatelskou intuici, ovšem co do rozsahu a typu vizualizovaných data a množství funkcí je ve srovnání s podobnými výstupy v evropském měřítku ojedinělá. Dosud zveřejněné mapy zaměřené na tiskařskou produkci pouze lokalizují vydání na mapě a nejsou zcela interaktivní (např. mapy k evropské prvotiskové produkci).⁸ Většina databází k tiskařské produkci, a to ani ty nejprestižnější (*Universal Short Title Catalogue*, *Incunabula Short Title Catalogue*), zatím nemá podobné nástroje k dispozici vůbec.⁹ *Ambicí Mapy tiskařské produkce Čech a Moravy* je stát se v budoucnu zásadním nástrojem pro jinak těžko uchopitelná objemově rozsáhlá data pro studium dějin českého knihtisku a jejich vědecká zhodnocení.

⁶ Zdrojový kód celého softwarového řešení je (pod svobodnou licencí) dostupný prostřednictvím webové služby *GitHub.GitHub – VaclavC/Knihoveda-mapa*. Dostupné z: <https://github.com/VaclavC/Knihoveda-mapa> (cit. 9. 8. 2019).

⁷ Další technické detaily dostupné v Průvodní zprávě k témuž výsledku.

⁸ *Gesamtkatalog der Wiegendrucke – Druckorte des 15. Jahrhunderts*. Dostupné z: <https://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/GWMapDE.xhtml> (cit. 9. 8. 2019); *The Atlas of Early Printing*. Dostupné z: <http://atlas.lib.uiowa.edu/> (cit. 9. 8. 2019). *INCUNABULA. The Art & History of Printing in Western Europe, c. 1450-1500*. Dostupné z: <https://www.loc.gov/ghe/cascade/index.html?appid=580edae150234258a49a3eeb58d9121c&adbsc> (cit. 9. 8. 2019), srov. též *Mapping pre-1500 Printed Books Today*. Dostupné z: <http://mappingbooks.blogspot.com/2013/07/mapping-pre-1500-printed-books-today.html> (cit. 9. 8. 2019).

⁹ *Universal Short Title Catalogue*. Dostupné z: <https://www.ustc.ac.uk/> (cit. 9. 8. 2019), *Incunabula Short Title Catalogue*. Dostupné z: <https://www.bl.uk/catalogues/istc/> (cit. 9. 8. 2019).